

Anàlisi del paper de l'ensenyament en la transmissió de l'estàndard català a Muro

Sandra Gisbert
Universitat d'Alacant

1. Introducció

Aquest article té com a objectiu comprovar el grau de penetració de l'estàndard en els parlants de llengua primera català (L1) de la localitat de Muro d'Alcoi, el Comtat. En altres paraules, la investigació se centra en l'estudi de l'adquisició del registre formal a un poble localitzat a la part meridional del País Valencià. En particular, allò que es pretén constatar és si des de l'ensenyament s'està difonent el model estàndard, en tant que el sistema educatiu hauria de ser, per a una llengua minoritzada com el català –i, doncs, amb poques oportunitats d'accedir al registre formal–, un dels principals mitjans per a la transmissió d'aquest.

Per tant, el rerefons de la qüestió remet de ple al compliment d'una de les tasques bàsiques de les institucions escolars, que és la difusió de la llengua estàndard. Amb l'objectiu de dur a terme aquest estudi, s'han fet entrevistes amb veïns d'aquesta població per tal de comprovar si hi ha diferències generacionals quant a l'ús de formes lingüístiques identificades amb l'estàndard, com desenvoluparem en l'apartat de metodologia.

Seguint la línia anterior, és convenient recordar que la normativització de la llengua catalana s'ha produït tardanament en comparació amb el d'altres llengües veïnes, ja que el primer intent normativitzador amb èxit va començar al segle XX. A més, si a aquest fet afegim esdeveniments de caire polítics i històrics, com per exemple els anys de prohibició i censura durant el franquisme, que van aturar els intents d'incorporar la llengua al sistema educatiu, no és d'estranyar que encara a hores d'ara el valencià presente una discriminació lingüística evident.

És important remarcar que a Muro el percentatge de població que té el valencià com a L1 és elevat. Ara bé, tot i això, constatem com molts dels parlants de L1 català de Muro únicament coneixen un model de llengua informal, a causa que ací l'estàndard troba pocs contextos per a difondre's: la gent no veu la televisió ni escolta la ràdio en valencià, tampoc llig en la seua llengua, ni troba els productes en el supermercat etiquetats en català. Açò ho corroboren estudis com els de Baldaquí (2007, 187):

Actualment, són l'escola i els mitjans de comunicació audiovisuals els principals vehicles de transmissió de la llengua formal. Al País Valencià, la poca presència del català en els mitjans de comunicació, i en general, en les indústries culturals limita molt el paper que poden tenir en la difusió d'un model normatiu.

Sobre l'ensenyament del valencià, Torró (208) fa una reflexió interessant, l'article del qual recomanem per a saber més sobre el marc jurídic del català dels darrers anys:

La llengua és molt més que un inventari de signes i de convencions ortogràfiques. Les xiquetes i els xiquets valencians tenen el dret de conèixer el seu patrimoni cultural, històric i lingüístic. L'escola valenciana té l'obligació de transmetre'l i l'Administració educativa valenciana té l'exigència legal de vetllar per aquesta transmissió.

En esta línia, Pitarch (17) opina que “hi ha encara una altra qüestió que diferencia més la situació del País Valencià. Es tracta del *caos lingüístic* i, doncs, *social* que –a

nivell jurisdiccional, cal puntualitzar-ho— continua caracteritzant el panorama valencià dels nostres dies”.

Aleshores, el vincle entre les institucions educatives i la difusió de l'estàndard es pot considerar el —únic?— factor per a l'èxit o no de la difusió de l'estàndard en un context totalment valencianoparlant. Aquesta mateixa perspectiva pren Baldaquí (2007, 182), qui defensa que:

Actualment és sobretot l'escola la institució que difon les normes socials prestigioses d'ús de la llengua. En conseqüència, la coneixença de la norma prestigiosa està en relació directa amb el grau d'escolarització, i aquesta coneixença permet que els parlants prenguen consciència de la distància entre la seua parla i el model de prestigi.

En poques paraules, l'ídoni seria una vitalitat alta de la llengua acompanyada del domini dels graus de formalitat existents, de manera que els valencianoparlants de Muro, a més de conèixer la seua varietat, que és la que habitualment s'utilitza en àmbits informals, han de dominar l'estàndard i han de ser capaços de reconèixer la pròpia varietat dialectal, en tant que l'estàndard no substitueix —o no hauria de substituir— el parlar de cadascú. Mentre que la varietat pròpia s'adquireix de manera natural en els àmbits familiar i social, l'estàndard s'aprén, fonamentalment al sistema educatiu.

2. Estat de la qüestió

2.1. El parlar de Muro

Per a estudiar el grau de coneixement dels parlants de català a Muro, hem de partir de descriure la varietat local de la llengua. En primer lloc, cal esmentar el manual per excel·lència de la dialectologia general, que és el de Joan Veny. Aquest manual ofereix una descripció de cadascun dels parlars del domini lingüístic català a més d'una breu explicació sobre fets històrics i demogràfics que han determinat la vitalitat de la llengua en l'actualitat, com ara ocorre amb les teories del substrat, de la reconquesta i la que conjumina el substrat amb la romanització i l'arabització que van afectar a la formació del valencià. En el nostre cas, les idees fonamentals extretes d'ací són que el parlar de Muro queda situat al bloc occidental del català (com tot el País Valencià) i que en particular s'adscriu al parlar denominat valencià meridional per la presència de trets com l'harmonia vocàlica i l'ús del perfet compost.

En segon lloc, amb l'objectiu d'aconseguir una lectura més completa referent al valencià meridional, es va consultar la recent edició del llibre de Beltran i Segura, en el qual s'estudia tota la zona valencianoparlant del País Valencià, des del valencià alacantí fins el valencià tortosí, passant pel valencià septentrional, el central, el mallorquí i meridional. Per a ser exactes, hi podem distingir tres parts: la primera, en què es fa una caracterització general dels parlars valencians; la segona, en què es determinen les varietats geogràfiques del valencià; i la tercera, que està destinada a la descripció minuciosa dels parlars establerts. Sobre el valencià meridional, Beltran i Segura (114) afirmen que:

El valencià meridional es defineix per l'absència de trets del valencià central (ensordiment de sibilants, vitalitat del pretèrit perfet simple) o l'alacantí (pèrdua generalitzada de la *d* intervocàlica, ús de l'adverbi de lloc *aquí* i del demostratiu *astò*, abundància de castellanismes i de formes conservades de tipus *dintre*, *venir*, *tenir*). Sovint pressuposa una continuïtat del valencià central i de vegades presenta coincidències amb el tortosí i tarragoní.

Un aspecte rellevant a comentar és que, en aquesta obra, els parlars de les localitats d'Alcoi, Novelda i Tàrbena pertanyen a tres parlars diferenciats, al valencià meridional, a l'alacantí i al valencià mallorquí, respectivament. En canvi, a la primera obra esmentada estan aglutinats en un, el valencià meridional, en tant que tots es troben situats al sud. Així doncs, les comarques que comprenen el valencià meridional són: la meitat sud de la Ribera Alta (al sud del Xúquer), la Costera, la Vall d'Albaida, l'Alcoià, amb la subcomarca de Biar, el Comtat occidental i central i una part de la Safor i la Marina, ja que el Comtat oriental i part d'aquestes últimes comarques s'inclouen dins del valencià mallorquí. Aleshores, podem afirmar que *Els parlars valencians* ofereix una anàlisi més precisa.

A més a més, dins del valencià meridional s'estableixen dos subtipus (Beltran & Segura, 115): l'un, el de ponent, al qual pertany el parlar de Muro; i l'altre, el de llevant. Això es deu a que la zona del valencià meridional és la més poblada i l'homogeneïtat no és perfecta. Per tant, hi ha xicotetes diferències notables, com ara la pèrdua o el manteniment de la *-t* final en els grups *-nt* o *-lt* i la manifestació d'alguns localismes segons territoris.

Pel que fa a la caracterització del valencià meridional, segons Beltran i Segura, fonèticament es defineix per la pronúncia decreixent del diftong /ui/ (*c[ui]na*, *b[ui]t*); el manteniment de la geminació dels grups /tl/ i /tn/ en mots com *ame[ll]a* i *empo[nn]arse*; l'obertura del diftong /ow/ (*bou*, *dijous*, *plou*); la pronúncia dels grups inicials *es-*, *em-*, *en-* i *eix-* en *as-*, *am-* i *aix-*; la realització de palatalitzacions del tipus *go[ʃf]*, *do[ddz]e*; i variants fonètiques com *coranta*. Respecte a la morfologia, destaca la forma reforçada en els pronoms personals febles *em*, *et* i *es*; la forma [es] i [el] per al pronom *et*; i les formes del plural substituïdes per *es*. Quant al lèxic, es recullen alguns localismes presents a Muro juntament amb altres llocs, com ara: *cuscanelles* 'cosquerelles', *corumbela* 'volantí o tombarella', *enxanc* 'sambori', *cuixot* 'pernil', *ambresquilla* 'préssec', etc. També en són una bona mostra els modismes procedents de la indústria tèxtil, els quals els comparteix amb la ciutat d'Alcoi: *estar perdent passaes*, *ser de fil de vint*, *corre*, *ves i fila!*, *de dia no fila Toni i de nit gasta cresolaes d'oli*, *arrancar el batà*, etc.

Malgrat l'existència de localismes compartits, és remarcable que el lèxic de Muro sovint coincideix amb la solució l'estàndard, com ara ocorre amb mots com *gatameu* (244); *ventall* davant d'altres varietats com *palmito* o l'estés castellanisme *abanico* (241); *bonegar* (tot i que la forma *renyar* també és estàndard) per contra de variants com *dir coses*, *funyar*, *marmolar* o *renegar* (240); *roseta* (282); *vitet* (286)...

En tercer lloc, a fi d'esbrinar més sobre la variació dialectal del valencià meridional, a la qual hem fet esment als anteriors paràgrafs, Jordà fa una aproximació geolingüística als parlars del Comtat. En aquest escrit, l'autor justifica l'existència de les dues modalitats lingüístiques presents al Comtat, el valencià meridional i el valencià mallorquí, com a fruit de les repoblacions produïdes al llarg del transcurs del temps:

La comarca, de manera gairebé general, és filla del repoblament catalanoaragonès medieval, tot i que se n'ha d'excepció el sector oriental més muntanyenc en què el poblament morisc fou predominant fins el 1609. A partir d'aquesta data, diverses poblacions de la vall de la Seta, de la baronia de Planes i de la vall de Perputxent foren repoblades amb mallorquins amb conseqüències lingüístiques notables que diferenciaven el valencià d'aquestes poblacions del valencià de la resta de les poblacions de la comarca. (Jordà, 424)

Centrant-nos en l'àrea del Comtat en què s'ubica el parlar de Muro, l'occidental, cal esmentar els següents trets: monoftongació del grup /kwa/ en /ko/ (quaranta > *coranta*),

en contrast amb la ciutat d'Alcoi; pèrdua de la *-t* final en els grups *-nt* i *-lt* (pont > *pon*, malalt > *malal*); i un menor grau de velarització respecte a l'oriental. A més, s'anota la solució *t[u]maca* en les generacions més majors, per damunt dels 60 anys, a Muro, Cocentaina i Benilloba.

Sobre morfosintaxi, són destacables les formes [mese], [tese] i [lise]; i quant a particularitats de la morfologia verbal, la caiguda intervocàlica de les formes d'imperfet d'indicatiu (*beia, ploïa, anàem, anàeu*) i l'ús de la vocal *a* envers la *e* per a la primera i segona personal del plural de present del mode subjuntiu (*vullgam / vullgau*).

Respecte al lèxic, convé fer dues classificacions: la variació lèxica comarcal i la compartida a tota la comarca. Per una banda, alguns dobles geosinònims existents són *ensalà* (Muro i altres llocs) / *folli o fullí* 'encisam'; *bajoca* (Muro i Alcoi) / *pebrera* (l'Orxa) 'pimentó, pebrera'; *coca de canonge* (Muro i Benilloba) / *coca en sucre / coca de llet / coca de mida / coca dolça* 'coca en llanda'; *dit corrinyeu* (Muro amb tres pobles més) / *dit corrinxèu / dit gorri / dit manuelet / dit rèngo* 'dit menovell'; *ditet / vitet / visolet* 'vitet'. Per altra banda, algunes paraules compartides a tot el Comtat són *anficòs* per 'alficòs', *quet* 'quiet' i *devanit* 'desvanit'.

Fet i fet, a partir del buidatge dels estudis realitzats sobre dialectologia catalana, hem aconseguit la informació necessària per a definir el parlar de Muro, el qual, en tant que està ubicat al País Valencià, s'emmarca en el bloc occidental del català, i més concretament, per les seues particularitats lingüístiques, s'engloba al valencià meridional que correspon al nord de la línia Biar-Busot.

2.2. L'estàndard valencià

Una vegada estudiat i determinat el parlar de Muro, és necessari parar atenció a allò que s'ha dit sobre l'estàndard ja que és la qüestió central que aborda aquest article. Però, abans d'aprofundir-hi, cal recordar que l'estàndard és, segons l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, "la varietat comuna d'una llengua, legitimada i institucionalitzada històricament com a vehicle de comunicació supradialectal, que normalment s'aprèn i s'usa d'acord amb una codificació normativa explícita" (DNV, s.v. *estàndard*). Per tant, l'estàndard s'encarrega de "discriminar allò que és considerat vàlid i allò que és considerat no adequat, o allò que és requerit d'un punt de vista neutre i global de la llengua i allò que és propi d'un ús local només vàlid col·loquialment" (Bibiloni, 165). En poques paraules, la funció bàsica de l'estàndard és la referencial, és a dir, la d'establir un model per a les diferents actuacions lingüístiques.

L'estàndard recolza en la *norma*, un conjunt de regles fonètiques i ortogràfiques, morfosintàctiques i lèxiques que se sancionen com a vàlides per als usos formals. Es tracta d'un model gramatical de referència que es complementa amb normes d'ús que ens permeten adaptar-nos a les diferents situacions comunicatives formals, des de les més neutres (com comentar un esdeveniment social en la ràdio, en un diari o en un telenotícies) fins a les més marcades (com defensar una tesi doctoral). (*Guia d'usos lingüístics*, 19).

Deixant de banda debats sobre quin hauria de ser el model estàndard implantat, ens centrarem en la situació actual que presenta. Segons planteja Bibiloni, "l'estàndard del català, especialment al País Valencià, és incapaç d'actuar com a tal i d'exercir la pressió unificadora adequada en la llengua dels valencians". En l'actualitat, una afirmació tal sembla veraç perquè encara manca un àmbit d'interacció real en què la societat valenciana necessite emprar l'estàndard. De fet, una de les majors dificultats en l'ensenyament de les formes estàndards –transmeses majoritàriament per l'escola– és que es consideren alienes a la llengua pròpia. Malgrat la distància temporal que ens

separa de l'obra de Bibiloni, moltes de les seues observacions continuen vigents, com per exemple quin ha de ser el grau d'exigència del professorat pel que fa a l'assignatura de Valencià: Llengua i Literatura. Això s'evidencia amb els continus canvis en la legislació en relació amb els requisits lingüístics o mèrits de les oposicions valencianes.

Sens dubte, el que és compartit per tothom és que el domini de la llengua estàndard constitueix un dels objectius bàsics en qualsevol sistema educatiu coherent i que aquesta ha de ser el vehicle habitual d'intercomunicació de tota la comunitat escolar, idea que justifica el principi bàsic d'ensenyar català com un exercici d'ensenyar models de llengua. Ara bé, a aquest plantejament l'autor realitza una crítica, que és l'oblit de la variació lingüística com a element a considerar a l'hora d'ensenyar català, en tant que fins a principis del segle XX l'estudi de la llengua havia estat bàsicament normatiu i no descriptiu, com pretén que siga l'estructuralisme.

Altrament, en contra del pensament general, hi ha un aspecte desfavorable en la difusió de l'estàndard i és que, possiblement, la variació dialectal pot veure's afectada o amenaçada per la via de l'estandardització (Colomina). Això s'ha observat en estudis intergeneracionals en què les dues generacions més joves ignoren el terme dialectal autòcton, que substitueixen pel mot estàndard o, de vegades, per un castellanisme. N'és una mostra l'article de Baldaquí (2002) en què la introducció de la forma normativa entre els joves és important.

Altres autors que també s'han manifestat quant a la qüestió de l'estàndard valencià són Beltran i Segura. De fet, a la primera part de *Els parlars valencians* dediquen un punt per a tractar-ho. Aquests al·ludeixen a dues variables: la recepció, o per contra, la no adopció de formes lingüístiques de la variant estàndard. L'una és l'actitud lingüística positiva envers la normalització lingüística, que, lògicament, promou l'ús d'innovacions normatives. L'altra, la vitalitat lingüística de la localitat on viu l'estudiant, en tant que com més alta siga la vitalitat lingüística, més pressió exerceix en l'individu i, doncs, més difícilment adopta innovacions que s'associen a l'àmbit escolar. En relació amb l'àmbit educatiu Beltran i Segura (83) apunten que:

El rol de l'escola és determinant en la solució d'aquesta situació tan complexa, perquè pot servir com a moderador de la valoració i la consideració que els parlants tenen de la diversitat lingüística, especialment de la geogràfica. Però cal dir que els mestres necessiten formació per a gestionar aquest conflicte.

Sota el punt de vista de Bibiloni, el professional de l'ensenyament ha de veure molt clar quin model de llengua usar a l'aula i, en tot cas, conèixer bé la problemàtica existent al voltant de la normalització lingüística. Efectivament, el primer problema que presenta la Didàctica de la Llengua és precisament quin model de llengua cal ensenyar. Per acabar, convé fer menció de les seues paraules:

En un territori on es pretengui l'enfortiment de la seua unitat política es tendirà a un enfortiment de l'estàndard unificat en què les variants dialectals seran relegades a l'ús col·loquial familiar, i la llengua estàndard s'utilitzarà en la resta d'ocasions i activitats. (Joan, 33)

3. Metodologia

Amb la voluntat de descobrir si l'escola és vertaderament transmissora d'un model de llengua normatiu, hem enquestat una mostra de veïns de la localitat de diferents grups d'edat a fi d'observar el grau de coneixement de l'estàndard per part de la població de Muro. *A priori* s'esperava que hi hagués solucions diferents entre els informadors, en tant que els fills parlen de manera diferent als pares (variació diacrònica) i perquè alguns d'ells han estat escolaritzats en valencià i d'altres no.

De fet, segons Ponsoda, en la dècada dels 90 ja hi havia un nombre rellevant de persones –particularment les més joves– que havien tingut un contacte –més o menys intens– amb el valencià normatiu. I tot seguit afirma que “mai al País Valencia hi havia hagut tant valencians, ni en valors absoluts ni relatius, que sabessen escriure i llegir en la llengua pròpia del país” (230).

Llavors, en aquest punt parlarem de tres aspectes fonamentals en el nostre estudi: els marcadors establerts, la mostra i el mètode de recerca utilitzat.

En primer lloc, sobre els marcadors, d'entrada convé posar en relleu els criteris de selecció que hem tingut en compte a l'hora de determinar-los:

- 1 El marcador ha de ser necessàriament un tret de la llengua general (i no d'un àmbit específic, d'un llenguatge d'especialitat).

Per consegüent, els modismes procedents de la indústria tèxtil a què hem fet referència amb anterioritat, quedarien exclosos del nostre estudi, puix que de vegades tan sols són coneguts per aquells més pròxims a esta activitat econòmica.

- 2 El marcador ha de ser un tret general i no d'un grup reduït d'edat.

A tall d'exemple, segons Jordà i Pasqual, la solució *t[u]maca* és present a Muro en les generacions més majors, per damunt dels 60 anys, així que quedaria exclosa del nostre objecte d'estudi.

- 3 Necessàriament el marcador ha de ser una solució que divergisca de la forma estàndard perquè allò que volem comprovar és si l'informant coneix tant la solució col·loquial (per tant, no normativa) com l'estàndard (que és normativa per definició).

Per il·lustrar-ho amb un exemple, *bajoca* és un terme usat exclusivament a les comarques de l'Alcoià-Comtat per a referir-se al fruit de la pimentonera, per tant, podria ser una bona paraula per a la nostra investigació. Tanmateix, com que el DNV recull aquesta paraula sense cap tipus de marca de registre, és normativa i, per tant, queda exclosa del nostre estudi.

Tenint en compte els criteris establerts i les obres consultades, per a fer l'anàlisi del model de llengua hem elaborat una enquesta que inclou aspectes lingüístics tant fonètics, com morfològics i lèxics. Els trets a estudiar són:

- Fonètica
 - Realització de palatalitzacions del tipus *go[ʃ]* i *do[ddʒ]*e
 - Monoftongació del grup /kwa/ en /ko/: *coranta* ‘quaranta’
 - Caiguda de la -d- intervocàlica: *ensalà* ‘ensalada’, *caira* ‘cadira’, *rata penà* ‘rata penada’, ‘*llevaura*’ per ‘llevadura’ etc.
 - Dissimilacions freqüents al Comtat com *dentilles*, *almari* i *flare* en lloc de ‘lletilles’, ‘armari’ i ‘frare’.
 - Vacil·lació vocàlica a causa del fenomen fonètic de l'assimilació: *ginoll* ‘genoll’ i *quixal* ‘queixal’.
- Morfosintaxi

- Pronunciació del pronom feble de segona persona del singular *et* per [el].
- Substitució (per analogia a la 3a persona) dels pronoms febles de 2a i 3a persona del plural (*ens/vos/us*) per *es*.
- Lèxic
 - *Ambresquilla* ‘bresquilla/préssec’
 - *Barco* (cast.) ‘Vaixell’
 - *Cutxillo* (cast.) ‘ganivet’
 - *Fresa* (cast.) ‘maduixa’
 - *Llevadura* (cast.) ‘rent/llevat’
 - *Mariposa* (cast.) ‘palometa o papallona’
 - *Murciélag* (cast.) ‘rata penada’
 - *Otoño* (cast.) ‘tardor’
 - *Pepino* (cast.) ‘cogombre’
 - *Tenedor* (cast.) ‘forqueta’

En relació amb el lèxic, cal assenyalar que a l'enquesta s'ha inclòs un gran nombre de castellanismes com a marcadors per veure si la teoria de Baldaquí (2002) s'hi aconsegueix, és a dir, si les dues generacions més joves ignoren el terme dialectal autòcton i l'han substituït pel mot estàndard o per un castellanisme.

En segon lloc, pel que es refereix als informants, cal que siguin de diferents edats per comprovar si l'escolarització i l'ensenyament en valencià té efectes quant al domini de l'estàndard. Llavors, per aquest motiu hem considerat oportú que hi haja informants de diverses franges d'edat. En particular, hem establert les següents franges d'edat: 6-12 anys → infant; 13-19 anys → adolescent; 20-29 → adult A; 30-39 → adult B; 40-49 → adult C; 50-64 → adult D; +65 → tercera edat. A més, s'entrevista, com a mínim, quatre persones de cada franja d'edat, dos de cada sexe, de manera que obtindrem almenys 28 entrevistes.

També s'han considerat una sèrie de característiques que l'informant ha de complir obligatòriament per a poder ser entrevistat. Vet ací els criteris:

- Tant l'informant com els seus pares han de tindre com a L1 el valencià.

S'han exclòs les persones amb L2 valencià perquè podrien haver après la llengua en un context formal i aquest fet podria condicionar els resultats.

- L'informant i els seus pares han de ser necessàriament de Muro.

La raó per la qual s'exclouen els parlants de valencià com a L1 de fora de Muro és que si familiarment provenen d'un altre territori, és possible que el valencià que presenten divergisca dels resultats que s'esperen. Llavors, açò introdueix una variable que en dificultaria la interpretació. Quant als castellanoparlants, s'exclouen per a evitar que la interferència que poden tenir de la seua L1 esbiaixe els resultats.

En tercer lloc, pel que fa al mètode de recerca utilitzat, s'ha apostat per una entrevista presencial per a poder avaluar aspectes com la fonètica, de manera que altres opcions com ara els qüestionaris a través d'Internet, o per correspondència han sigut descartats. En concret, s'ha usat un qüestionari amb imatges i preguntes indirectes.

Amb l'objectiu de comprovar el paper de l'escola valenciana en la difusió de l'estàndard, hem analitzat el grau d'estudis de la llengua per part dels informants. Val a dir que tots els enquestats de menys de 40 anys han estudiat valencià i, a més a més, tots ells han estat escolaritzats en línia valenciana (PEV). En esta línia, convé recordar les paraules de Ponsoda (1996, 230):

A la dècada dels 90 ja hi havia un nombre rellevant de persones -particularment les més joves- que havien tingut un contacte -més o menys intens- amb el valencià normatiu. I tot seguit afirma que «mai al País Valencia hi havia hagut tant valencians, ni en valors absoluts ni relatius, que sabessen escriure i llegir en la llengua pròpia del país.»

I el que és més, un 50% dels informadors de la franja d'edat 20-29 ha cursat estudis universitaris en valencià i un 25% del grup de 30-39 anys també. Respecte al grup d'edat situat entre els 40 i 49 anys trobem que la meitat ha estudiat valencià i l'altra meitat no. De la franja dels 50 fins als 64 anys, ocorre el mateix, però amb un matís. De les dues persones que han après valencià, una ho va fer als 35 anys a l'escola d'adults per a traure's el graduat escolar i l'altra perquè va estudiar amb 32 anys per a ser infermera. Per tant, es gent que s'ha format en valencià quan ha sigut adulta, puix que quan eren menuts no era possible. Finalment, cal dir que tota la gent que pertany al grup de la tercera edat no ha estudiat mai valencià. Per tant, un 71% dels murers enquestats ha estudiat valencià alguna vegada. Tot seguit presentem una graella que recull les dades comentades.

Taula 1

Grups d'edat	Han estudiat valencià?				
	Sí				No
	Han estudiat en PEV durant tot o part de l'ensenyament obligatori i Batxillerat	Han estudiat en PIP durant tot l'ensenyament obligatori i Batxillerat	Pel seu compte / Acadèmies privades	Han cursat estudis universitaris en valencià	
0-12	100%				
13-19	100%				
20-29	50%			50% ¹	
30-39	75%			25%	
40-49	25%	25%			50%
50-64	25%* *escola d'adults per a traure's el graduat			25%* va començar a estudiar amb 32 anys	50%
+ 65					100%
Total	71%				29%

¹ Els informants que han estudiat català durant la carrera universitària, també ho han fet en l'etapa preuniversitària, és a dir, en l'educació secundària i batxillerat.

4. Resultats

4.1. Fonètica

Taula 2

Grups d'edat	Manteniment o caiguda de la -d-		Vacil·lació vocàlica a causa del fenomen fonètic de l'assimilació			
	Solució estàndard <i>cadira</i>	Solució col·loquial <i>caïra</i>	Solució estàndard <i>genoll</i>	Solució col·loquial <i>ginoll</i>	Solució estàndard <i>queixal</i>	Solució col·loquial <i>quixal</i>
0-12	75%	25%	100%	-	100%	-
13-19	100%	-	75%	25%	75%	25%
20-29	100%	-	100%	-	100%	-
30-39	75%	25%	75%	25%	75%	25%
40-49	50%	50%	50%	50%	50%	50%
50-64	75%	25%	50%	50%	25%	75%
+ 65	-	100%	25%	75%	-	100%
Total	67%	33%	64%	36%	60%	40%

Taula 3

Grups d'edat	Monoftongació del grup /kwa/ en /ko/		Palatalitzacions del tipus <i>go</i> [ʃ] i <i>do</i> [ddʒ]e			
	Solució estàndard <i>Quaranta</i>	Solució col·loquial <i>Coranta</i>	Solució estàndard <i>Gots</i>	Solució col·loquial <i>Gɔʃ</i>	Solució estàndard <i>Do</i> [dʒ]e	Solució col·loquial <i>Do</i> [ddʒ]e
0-12	100%	-	50%	50%	25%	75%
13-19	75%	25%	50%	50%	50%	50%
20-29	100%	-	50%	50%	50%	50%
30-39	75%	25%	50%	50%	25%	75%
40-49	50%	50%	50%	50%	25%	75%
50-64	100%	-	25%	75%	-	100%
+ 65	25%	75%	25%	75%	-	100%
Total	75%	25%	42%	48%	27%	73%

Taula 4

Grups d'edat	Dissimilacions freqüents al Comtat					
	Solució estàndard	Solució col·loquial	Solució estàndard	Solució col·loquial	Solució estàndard	Solució col·loquial
	<i>Frare</i>	<i>Flare</i>	<i>Armari</i>	<i>Almari</i>	<i>Llentilles</i>	<i>Dentilles</i>
0-12	25%	75%	100%	-	25%	75%
13-19	50%	50%	100%	-	-	100%
20-29	100%	-	100%	-	-	100%
30-39	25%	75%	100%	-	50%	50%
40-49	25%	75%	100%	-	25%	75%
50-64	50%	50%	100%	-	-	100%
+ 65	-	100%	-	100%	-	100%
Total	39%	61%	85%	15%	14%	86%

4.2. Morfosintaxi

Taula 5

Grups d'edat	Pronunciació del pronom feble de segona persona del singular <i>et</i> per [el].		Substitució dels pronoms febles de 2a i 3a persona del plural (<i>ens/vos/us</i>) per <i>es</i> .	
	Solució estàndard <i>et</i>	Solució col·loquial <i>el</i>	Solució estàndard <i>Ens n'</i>	Solució col·loquial <i>Se n'</i>
0-12	50%	50%	-	100%
13-19	100%	-	25%* *Sense el pronom adverbial	75%
20-29	100%	-	-	100%
30-39	50%	50%	25%	75%
40-49	50%	50%	50%* *Sense el pronom adverbial	50%
50-64	25%	75%	25%* *Sense el pronom	75%

			adverbial	
+ 65	-	100%	-	100%
Total	53%	47%	17%	83%

4.3. Lèxic

Taula 6

Grups d'edat	Castellanismes						
	Solució estàndard	Solució col·loquial	Solució estàndard	Solució col·loquial	Solució estàndard		Solució col·loquial
	<i>cogombre</i>	<i>pepino</i>	<i>maduixa</i>	<i>fresa</i>	<i>Rent</i>	<i>Llevat</i>	<i>Llevadura</i>
0-12	-	100%	100%	-	-	-	100%
13-19	25%	75%	75%	25%	-	-	100%
20-29	50%	50%	75%	25%	50%	-	50%
30-39	25%	75%	75%	25%	25%	50%	25%
40-49	25%	75%	75%	25%	25%		75%
50-64	-	100%	100%	-	-	25%	75%
+ 65	-	100%	25%	75%	50%	-	50%
Total	17%	83%	75%	25%	32%		68%

Taula 7

Franja d'edats	Castellanismes						
	Solució estàndard	Solució col·loquial	Solució estàndard		Solució col·loquial	Solució estàndard	Solució col·loquial
	<i>Forqueta</i> <i>forquilla</i>	<i>tenedor</i>	<i>Papallona</i>	<i>Paloma</i> <i>Palometa</i>	<i>Mariposa</i> <i>polilla</i>	<i>Rata penada</i> <i>rat penat</i>	<i>murciélag</i>
0-12	75%	25%	75%		25%	75%	25%
13-19	75%	25%	75%		25%	100%	-
20-29	100%	-	100%		-	100%	-
30-39	100%	-	100%		-	100%	-
40-49	50%	50%	50%	50%	-	100%	-
50-64	100%	-	50%	50%	-	75%	25%
+ 65	50%	50%	-	100%	-	75%	25%
Total	78%	22%	99,3%		0,7%	99%	1%

Taula 8

Grups d'edat	Castellanismes					
	Solució estàndard		Solució col·loquial		Solució col·loquial	
	<i>vaixell</i>	<i>barco</i>	<i>tardor</i>	<i>otoño</i>	<i>maig</i>	<i>mayo</i>
0-12	100%	-	100%	-	100%	-
13-19	100%	-	100%	-	100%	-
20-29	100%	-	100%	-	100%	-
30-39	100%	-	100%	-	100%	-
40-49	75%	25%	100%	-	75%	25%
50-64	50%	50%	25%	75%	50%	50%
+ 65	-	100%	-	100%	-	100%
Total	75%	25%	75%	25%	75%	25%

Taula 9

Grups d'edat	Altres							
	Solució estàndard		Solució col·loquial		Solució estàndard		Solució col·loquial	
	<i>Bresquilla</i>	<i>Préssec</i>	<i>Ambresquilla</i>	<i>ganivet</i>	<i>'Cutxillo'</i> (cast.) <i>Gavinet</i>	<i>Encisam</i>	<i>Ensalada</i>	<i>lletuga</i>
0-12	75%	-	25%	50%	50%	50%	50%	
13-19	-	-	100%* 25% - cast.	50%	50%	100%	-	
20-29	25%	25%	50%	100%	-	75%	25%	
30-39	50%	-	50%	100%	-	100%	-	
40-49	32%	16%	50%	25%	75%	50%	50%	
50-64	-	25%	75%	50%	50%	100%	-	
+ 65	25%	-	75%	25%	75%	-	100%	
Total	42%		58%	58%	42%	68%	32%	

5. Anàlisi dels resultats

En primer lloc, l'ordenació dels marcadors estàndards segons el percentatge d'informants que el coneixen és la següent: 1r *papallona/palometa* (99,3%); 2n *rata penada* (99%); 3r *armari* (85%); 4t *forqueta* (78%); 5é *quaranta, maduixa, vaixell, tardor i maig* (75%); 6é *encisam/lletuga* (68%); 7é *cadira* (67%); 8é *genoll/queixal* (62%); 9é *ganivet* (58%); 10é *et* (53%); 11é *bresquilla, gots* (42%); 12é *frare* (39%); 13é *rent/llevat* (32%); 14é *dodze* (27%), 15é *cogombre i ens n'*; 16é *lletilles* (14%). Aleshores, constatem que mots estàndards com *papallona/palometa* i *rata penada* presenten un grau de coneixement elevat entre la població enquestada, mentre que altres elements lèxics com *cogombre* o *lletilles* no. El mateix ocorre amb la solució morfosintàctica *ens n'anem*, pràcticament desconeguda.

En segon lloc, s'han d'analitzar els resultats per franges d'edat, en tant que s'observen diferències notables en les respostes de determinats marcadors. Per una banda, entre les formes estàndards ben acollides en les generacions més joves trobem mots del camp lèxic com *tardor*, *vaixell* i *maig*. Així, mentre que els enquestats de menys de 40 anys usen la forma estàndard sense excepcions, a partir del grup de 40 anys hi ha vacil·lacions entre la forma castellana i l'estàndard. Aquesta variació es manifesta en els murers de la dècada dels 70 i 80, puix que en les persones de més de 65 anys predomina absolutament la forma castellana (Figura 1).

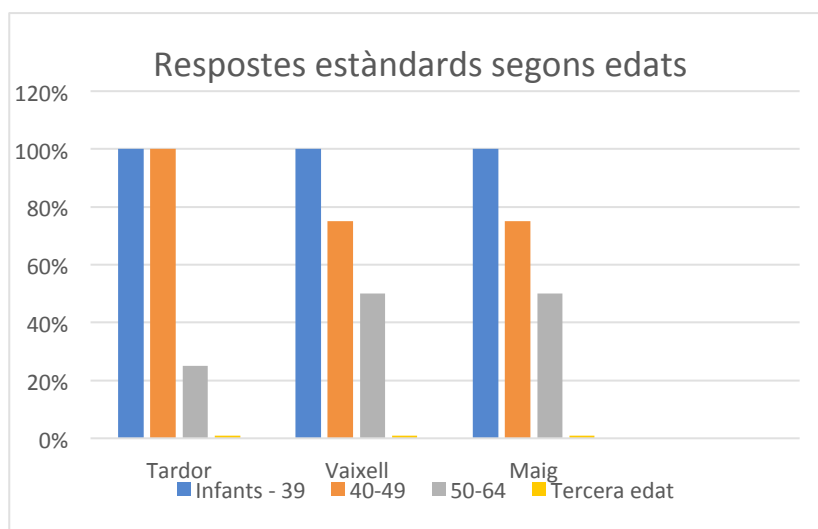

Figura 1

Aquest contrast de resultats no solament el trobem a marcadors lèxics, sinó també en la fonètica i morfosintaxi. Per posar un exemple, hi ha un descens progressiu en l'ús de les sol·lucions col·loquials *quixal* o *ginoll* dels grups de major edat als grups d'edat menor. No és casual el fet que les generacions que han estudiat valencià coneguen la forma estàndard. De fet, la gent que té entre 40 i 60 anys es pot considerar una generació de transició de entre uns grups d'edat (els més joves) que coneixen les formes estàndards, a uns altres grups d'edat (majors) que coneixen les solucions col·loquials solament. El tall coincidiria amb el moment en què es va impulsar l'escolarització de la població en la llengua pròpia.

Per altra banda, s'ha constatat que hi ha solucions que coincideixen amb l'estàndard que s'han perdut amb el pas del temps. A tall d'exemple trobem *rent*, que ha sigut substituïda en tots els grups d'edat pel castellanisme adaptat a la pronúncia valenciana *llevadura*. Sols les generacions de més edat coneixen la solució estàndard, que coincideix amb la forma tradicional a Muro.

En la classificació de les respostes segons grups d'edats, cal plantejar-se la pregunta següent: quina franja d'edat té un major domini del llenguatge estàndard? Fonèticament, el grup amb més coneixement estàndard oral és el que té entre 20 i 29 anys, tot seguit dels infants i adolescents. En aquesta línia, és remarcable l'augment progressiu de coneixement, puix que quan més joves són les generacions, major coneixement tenen. En relació amb la morfosintaxi, els adolescents (13-19 anys) són els que tenen un major domini, seguits pels adults de 20 a 29 anys i els de 40 a 49. Per últim, quant al lèxic, de nou els adults més joves, de 20-29 i de 30-39, són qui presenten un major nombre de respostes estàndards. Per tant, la franja d'edat millor preparada sobre el llenguatge estàndard és la dels primers adults, que tenen entre 20 i 29 anys.

En la línia de les conclusions anteriors, s'ha destacar com a factor condicionant el grau d'estudis de les persones enquestades. Generalment, la gent amb estudis superiors coneixia tant la solució estàndard com col·loquial (Taula 10).

Taula 10

Grups d'edat	Té estudis superiors? (batxillerat, un grau universitari, etc.)	
	Sí	No
20-29	75%	25%
30-39	75%	25%
40-49	25%	75%
50-64	25%	75%
+ 65	-	100%

Per últim, hem de parar atenció als resultats classificats per parts d'estudi de la llengua, és a dir, la fonètica, la morfosintaxi i el lèxic. En concret, allò que volem indagar és amb quins elements arriba millor l'estàndard. Per a investigar-ho, ens hem fixat en el percentatge de solucions estàndards de cada nivell. En aquesta línia cal recordar que els marcadors estaven descompensats numèricament segons nivells d'estudi de la llengua, de manera que el càlculs s'han ajustat al 100%. D'acord amb els resultats, al nivell fonètic s'ha obtingut un 52% de respostes estàndards, al morfosintàctic un 35% i al lèxic un 66%. Aleshores, podem afirmar que l'estàndard lèxic és el més conegut, seguit del fonètic. Aquest darrer podria veure's afavorit per l'alfabetització de la població en la llengua escrita: la lectura i l'escriptura poden haver familiaritzant al parlant amb la pronúncia estàndard de mots com *armari*. Ara bé, hi ha altres aspectes fonètics que no tenen una plasmació tan clara en la llengua escrita, com ara les palatalitzacions, i en el cas de fenòmens com aquest no trobem variació generacional en el grau de coneixement de la forma estàndard: el coneixement que se'n té és moderat o baix per igual.

5.1. Discussió dels resultats

Respecte als marcadors compartits amb Ponsoda i Segura (1997; *vaixell/barco, palometa/mariposa/papallona i fresa/maduixa*), hem trobat uns resultats similars. En termes generals, observem que la gent major ignora el mot estàndard, el qual és introduït a poc a poc en les noves generacions. Un detall a comentar és que un avi va anomenar a la maduixa ‘fresón’, solució que no deixa de ser col·loquial per tractar-se d’un castellanisme.

Un cas especial és el del grup *palometa/mariposa/papallona*. Tal i com constaten els estudiosos, els avis usen o bé la forma valenciana *paloma* (sovint en el diminutiu *palometa*) o bé el castellanisme ‘mariposa’ per a referir-se a l’insecte de l’orde dels lepidòpters. Per contra, les generacions més joves empen tant *papallona* com *palometa*, tot i que perdura el castellanisme en contextos informals. Això no obstant, cal posar de manifest que per als fills no és el mateix una papallona que una palometa (la primera és la diürna i la segona la nocturna), mentre que per a les persones de tercera edat sí. Una resposta alternativa registrada a les entrevistes és *bumberol*, tot i que sabem que no es refereix a la mateixa espècie (*bumberol* equivalent a *borinot*).

Per altra banda, quant a la hipòtesi formulada per Baldaquí, segons el qual les dues generacions més joves ignoren el terme dialectal autòcton (que és substituït pel mot estàndard o per un castellanisme), s’acompleix en el nostre estudi en alguns marcadors, com ara en el cas de *rent* i *palometa*, en tant que les generacions més joves, especialment els infants i adolescents, desconeixen el terme valencià i empen el castellanisme *llevadura* o bé l’estàndard *papallona*.

Però, açò no ocorre en el cas de tots els marcadors. De fet, en alguns casos es desconeix totalment la forma estàndard i predomina la forma dialectal autòctona, la col·loquial, fins i tot quan es tracta d’un castellanisme. D’aquesta situació ens parlen Beltran i Segura, els quals afirmen a la seua obra que als territoris valencianoparlants amb una vitalitat lingüística alta, la llengua col·loquial exerceix una pressió molt alta, de manera que la població no accepta fàcilment les innovacions normatives. N’és una bona mostra el marcador *bresquilla*, perquè tota la mostra ha respost la solució col·loquial (*ambresquilla*) o bé, especialment els més joves, el castellà *melocotó*.

5.2. Quatre respostes interessants

Al llarg de les entrevistes han hagut un parell de respostes inesperades, a les quals farem esment en aquest apartat perquè és rellevant comentar-les a causa de la informació que hi subjau.

El primer cas és el d’un informador que va afirmar que la forma estàndard d’*ambresquilla* era *préssec* i, a continuació, va dir que també coneixia la forma *bresquilla*, però que per a ell la forma “correcta” era *préssec* i *bresquilla* li sonava perquè ho diuen a altres pobles. En aquesta mateixa línia convergeix el segon cas a analitzar, que va afirmar que la imatge corresponent a la ‘ensalada’ era una *amanida*. La importància d’aquestes respostes rau en el fet que fan entreveure que el paraestàndard del Principat té una major visibilitat que el paraestàndard valencià.

Una altra resposta que cal esmentar és la d’un informant que es va plantejar si la forma *mo n’anem* era estàndard, en lloc de *se n’anem*, forma col·loquial habitual a Muro. Llavors, constatem que tampoc hi ha consciència de formalitat entre les variants valencianes.

Una situació semblant va ocórrer amb un informador a qui li vaig demanar que repetira el número que succeeix al trenta-nou, puix que no l’havia escoltat bé. Quan ho va fer, li va eixir espontàniament la forma col·loquial *coranta* però immediatament va dir *quaranta* i va dubtar quina forma era l’estàndard.

En particular, aquest últim cas constitueix un problema greu que reflecteix la realitat de les aules valencianes perquè el professor, que ha de ser el model de l'alumne, desconeix la fonètica estàndard, de manera que no la pot transmetre a l'alumnat. Cano (23) apel·la també a aquest problema:

I, a la fi, el professorat ha de ser conscient que ell és el model i que això té conseqüències importantíssimes. La classe és oral, per tant, el treball de l'oralitat no és només dut a terme amb activitats, explícitament. Hi ha un ensenyament implícit, el del professorat quan parla. En valencià, cal, doncs, una bona formació per a ser un bon model lingüístic, també, fonètic. La fonètica és una de les parts més oblidades de l'ensenyament de l'oral –la germana pobre: en principi, no afecta a la intercomunicació i, per això, el professorat sovint la deixa de banda.

Segons Lacreu (18), l'estàndard oral és, al cap i a la fi, el model referencial teòric que cal transmetre preferentment a través del sistema educatiu en tant que la majoria de l'alumnat només utilitzarà la llengua oralment, de manera que cal ensenyar-los sobretot a parlar. De fet, per a ell no té cap sentit donar-los tot un sistema de referències propi del registre literari per a establir una comunicació amb la gent del seu medi social.

Pel que fa a l'àmbit educatiu, és clar que cal fer tots els possibles per a usar un llenguatge proper a l'alumnat alhora que estàndard. Però quan no és possible això perquè eixe parlar usa col·loquialismes rebutjats per la norma, què fem? Hem de ser rigorosos amb la nostra funció? Progressivament ho anem corregint? Tenen els docents un pla d'actuació lingüística que atén aquests assumptes? Baldaquí ens recomana el següent:

Cal que siga un model flexible per a poder adequar-se a les diferents situacions de comunicació i que siga, alhora, correcte. Convé que siga genuí i apropiat a la norma d'ús local quan cal, i també ha de ser un model suficientment general per permetre la comunicació entre usuaris de procedència dialectal diferent. Ha de ser un model amb el qual els usuaris s'identifiquen i se senten còmodes, un model de llengua fàcil d'utilitzar i també un model de llengua prestigiós (2007, 193).

6. Conclusions

Tenint en compte tot el que s'ha dit anteriorment, podem assegurar que l'escola sí que està difonent un model del valencià estàndard. N'és una prova els resultats analitzats en aquest estudi i es manifesta sobretot a partir de les generacions amb menys de quaranta anys, escolaritzades en valencià i, sobretot, entre aquelles persones enquestades amb un nivell de formació més elevat. Això no obstant, la variació no és sols de tipus generacional i no té a veure solament amb el grau de formació, sinó que es dona també entre els elements de la llengua pels quals es demane. Especialment es té coneixement de l'estàndard lèxic i fonètic (potser per influència del coneixement de la norma de la llengua escrita); els ítems sobre morfosintaxi sobre els quals hem preguntat, en canvi, presentaven un grau de coneixement baix o moderat. Per últim, podem afirmar també que no hi ha coneixement clar del model lingüístic estàndard. Les enquestes permeten observar que les persones enquestades vacil·len en relació amb la llengua. Aquesta vacil·lació pot ser entre solucions corresponent a varietats territorials diferents, tant del bloc oriental/occidental com dins del valencià mateix.

Partint de les conclusions anteriors podem formular algunes reflexions referides a l'ensenyament de la llengua. En concret, aquest estudi manifesta la importància de la formació lingüística del professorat –que no és, ara com ara, suficient, al nostre parer–,

especialment en el cas dels mestres, que no són filòlegs però imparteixen tant docència en valencià com l'assignatura mateixa. Segons la nostra perspectiva, cal millorar els coneixements relacionats amb la norma lingüística, però també el coneixement que té el professorat sobre la variació lingüística i, especialment, sobre la variació territorial. I és important que els professionals de l'ensenyament reflexionen sobre quin és el lloc – fonamental– que ocupen en la difusió del model de llengua estàndard en el context d'una llengua minoritzada com és el del català.

Obres citades

- Baldaquí, Josep M. “El model lèxic dels estudiants dels programes educatius bilingües.” *Revista Catalana* 16 (2002): 29-49.
- . “La inseguretat lingüística i l’aprenentatge de les llengües minoritzades. Reflexions des del País Valencià.” *Revista Catalana de Pedagogia* 6 (2007): 177-197.
- Beltran, Vicent & Segura, Carles. *Els parlars valencians*. València: Publicacions Universitat de València, 2019. 3a edició.
- Bibiloni, Gabriel. “Variació i estàndard.” *Caplletra* 25 (1998): 163-172.
- Cano, Aida. *La importància de l’oralitat en el procés d’ensenyament-aprenentatge: reflexions i anàlisi de materials*. Alacant: Universitat d’Alacant, 2014. Treball Final de Grau en Filologia Catalana.
- Colomina, Jordi. *Dialectologia catalana: introducció i guia bibliogràfica*. Alacant: Universitat d’Alacant, 1999.
- Cuenca, Maria Josep & Pérez Saldanya, Manuel. *Guia d’usos lingüístics*. València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2002. <<https://web.ua.es/iifv/Guiausos.pdf>>.
- DNV = Acadèmia valenciana de la llengua. *Diccionari normatiu valencià*, 2014. <<http://www.avl.gva.es/lexicval/>>.
- Joan, Bernat. *Llengua estàndard en l’ensenyament*. Barcelona: Editorial Oikis-tau, 1993.
- Jordà, Rafel. “Aproximació geolingüística als parlars del Comtat.” En Departament de Filologia Catalana de la Universitat d’Alacant ed. *Estudis filològics en homenatge al professor Jordi Colomina*, 2017. 423-443.
- Lacreu, Josep. *Manual d’ús de l’estàndard oral*. València: Universitat de València, 1990.
- Montoya, Brauli. *Normalització i estandardització*. Alzira: Edicions Bromera, 2006.
- Pitarch, Vicent. *Control lingüístic o caos*. Alzira: Edicions Bromera, 1996.
- Ponsoda, Joan & Segura, Carles. “Una alternativa tripartida: la varietat tradicional, la varietat estàndard catalana o la varietat estàndard espanyola.” *Caplletra* 21 (1997): 47-93.
- Ponsoda, Joan. “Variació lingüística, norma i ensenyament de la llengua.” *Temps d’Educació* 16 (1996): 223-246.
- Torró, Tudi. “El català a l’escola del País Valencià: dades i reflexions.” *Treballs de Sociolingüística Catalana. Societat Catalana de Sociolingüística* 2 (2009): 193-208.
- Veny, Joan. *Els parlars catalans*. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1998.